Жив у нашому селі Сабадаші чоловік на ім’я Охота. І був у нього синочок, якого звали Гандрей. Хлопчина ріс розумний і меткий — все, бувало, сидить коло бандуриста чи лірника на майдані і слухає, що той оповідає про Байду, чи бідних невольників, або про Марусю Богуславку. А опісля на вигоні збере кругом себе дітей, та й переказує їм усе те, а ще й додасть від себе, щоб цікавіше було. Або назбирає всякого залізяччя під кузнею, паличок настругає ножем і все собі щось майструє. Та добре було б, аби щось путнє майстрував: чи то граблі, чи то терницю до конопель, чи хай навіть ложку — так ні! Все ото робить птахів якихось, вітрячки або коліщатка. Докупи складе, а зверху вітрильце маленьке із ганчірочки вчепить. Каже:

— Хочу такого возика зробити, щоб сам їздив. Поїду на ньому за край землі, подивлюсь, які там чудеса бувають.

Ну що з нього візьмеш — мале, дурне. Де це хто бачив, щоб віз сам, без коней або волів, їхав? Нема, щоб, як людські діти, якогось доброго діла вчитись. Людські діти все до пуття роблять, та ще й себе глядять — у гурті не зівають. Де що до рук запопало, то вже не видереш! А цей — ну чисто легейда. Що хто не попросить, те й віддасть. Або ще й хлібчиком поділиться з песиком якимось. і в кого воно вдалося таке? За це його сільські діти не любили, ніхто з ним не товаришував, хіба що сусідська Гапочка. Ото посідають на колоді ввечері, комарів гілкою відганяють, на зірки дивляться та все собі сміються. і що там вони в тих зірках знайшли? Краще б ото дивився, як Лейба у шинку хазяйнує, та й комерції вчився — все б до якогось діла пристав.

Так от, зайшов до нас у село на Великдень сліпий лірник, та й сів співати під церквою, а далі почав казки розповідати про Бову—королевича, про Лугая, та про Котигорошка. А Гандрей усе слухає та запам’ятовує. Насамкінець лірник розповів казку про скарби, що запорожці у плавнях ховають або в лісах закопують, і які там коштовності лежать.

"— А козаки тоді лясські льохи розбивали,

Серебро-злато на три часті паювали.

Первую часть брали-на церкви накладали,

На святого Межигірського Спаса.

А другую часть поміж собою паювали —

Пили-гуляли, гопака затинали.

А третюю часть брали, очеретами сідали

І гарно ті скарби ховали!"

Гандрей слухав-слухав, та давай діда просити ще повторити, а далі ще, та все про скарби випитує, та про каміння дорогоцінне, та про дукати і таляри золоті, та про шаблі і ятагани, золотом куті, та про намисто із перлів та діамантів.

"-І на тому місці дерево примітне саджали,

Або каменем великим прикладали

І закляття всякі таємні промовляли.

А там коштовностей всяких —

І золота,і срібла,і талярів срібних і червінців

Неміряно-нещитано…"

Відтоді Гандрей змінився — все йому з голови ті скарби не йдуть, все ввижаються гори коштовностей та золота. і почав Гандрей скарб шукати. День і ніч все по лісах бродить та ями копає. Де якесь таємниче місце знайде — то вже й перериє. і все йому ввижається, що от-от він скарб знайде. Так уже рік минув, потім другий, потім ще…

Дядьки в селі, як кому треба криницю чи погріб викопати-то Гандрея кличуть:

— А знаєш, Гандрею, там он у мене під вишнею дід мій банячок із грошима закопав, та глибоченько…

То Гандрей прийде та лопатою довбе ту яму, а дядько ходить та заглядає, чи досить йому вже. А як дориється до води, тут хазяїн і каже:

— Чуєш, хлопче, то я забув трохи — не тут дід мій скарб закопав, а в іншому місці.

Гандрей тільки зітхне, збере свої лопати і заступи, та й іде далі скарби шукати.

Гапочка плакала та вмовляла його, щоб покинув те все, бо люди з нього сміються, роки йдуть, а Гандрей усе дурницями займається: ні тобі хазяйства немає, ні тобі ремесла якогось, тільки лопатою орудує, як козак шаблею.

А Гандрей все відповідає:

— Ось побачиш, як знайду скарб — тоді вже ніхто з мене сміятися не буде. Тоді з грошима і золотом я все зробити зможу, щоб мене люди добром згадували!

От якось копав Гандрей під дубом у Грековому лісі, та під вечір сів спочити. Коли це раптом-задвигтіло, зашуміло! І виїжджає із хащів

панок на коні. Кінь як змій — аж виграє під сідлом золотим, та копитами креше, вороним боком вилискує. А панок у жупані червоному, пояс золотом карбованим міниться, перо на шапці самоцвітом прикрашене. Всім панам пан! От тільки очі у нього якісь страшні — наче темні чорні провалля, а в них вогник червоний блимає.

— То що, Гандрею, — питає панок, — відкопав скарб чи знову черепки старі попалися?

Мовчить Гандрей, голову нагнув, ногою в поросі пише— бо що тут скажеш? Нема скарбів, хоч плач.

— А хочеш, хлопче, я тобі підкажу, де скарб лежить?

— Хочу, хочу, панночку!

— Але умова, — каже панок, — як скарб візьмеш — то продай. Половину грошей віддаси мені. Але прийду я по них не зразу, а через рік-два або й три. Прийду несподівано для тебе, але щоб гроші тут таки були напоготові — рівно половина твого багатства.

Гандрей подумав-подумав — неначе все чесно, та й погодився.

От панок йому і розказує:

— На полі під Охматовом стоять дві високі могили — одна козацька, а друга яничарська. На козацькій могилі калина росте, а на яничарській — осика. За десять ступнів від осики лежить чорний камінь. Вночі треба сісти на той камінь і чекати. Де вогник зблисне, там на тій могилі і копай. Але копати треба вкраденим заступом. Що там знайдеш — забирай і швидше біжи звідти. Та гляди — нікому про це не розказуй і мене чекай з половиною грошей.

От Гандрей так і зробив, як панок сказав. Украв у сусіди заступ, знайшов могилу з осикою, знайшов камінь, сів і чекає. Коли це — блись-блись! — синенький вогник затанцював Гандрей туди, та давай копати. Вибахкав здоровенну яму. Дивиться— наче дошки якісь лежать. Він їх підважив, а там нора! Поліз Гандрей у ту нору, свічкою присвічує. А в кінці — кімната велика прокопана, під стінами лавки стоять, а на них кружком сидять яничари із ятаганами та списами у жупанах кольорових, золотом гаптованих. Шкіра на лицях висохла, волосся сиве, тільки очі виблискують. А перед ними лежить купа коштовностей: перли, діаманти, горщики із золотом, шаблі, у самоцвіти оправлені.

Побачив Гандрей яничарів і все те і злякався. А найстаріший яничар засміявся та й каже:

— Прийшов-таки? Ну хапай, що донесеш! Та служи золоту так, як ми служили! Бери — не бійся, не зачепимо!

Гандрей похапав у мішок, що зміг підняти: золота, перлів і самоцвітів, та й поліз нагору. І скільки ліз, стільки і чув сміх яничарський. Виліз хлопець, а за ним могила затряслася, захиталася, та й яма завалилася, аж загуло.

Притяг Гандрей скарб додому, по лавках розіклав, та й тішиться — ото вже багатство, ото вже щастя! Тепер можна і зажити!

"Ну вже добра людям нароблю — хай тільки-но продам усе та з панком розрахуюся", — думає хлопець.

Почав Гандрей золото та перли потроху панам продавати, став уже у самоцвітах і коштовностях розбиратися та їм добру ціну складати, став з панами знатися та багатіти. Збудував хату добру, а в ній склеп камінний, щоб грошики складати. Та все мішки червінцями напихає. Бо може, вже завтра панок приїде по гроші, то треба, щоб їх більше було — бо ж забере половину, а ще треба грошей багато, щоб було за що людям

добро робити. "Ну, — думає Гандрей, — ще трошки вторгую, та и досить, — тої половини мені вже вистачить. Ще трошки-і вже почну добро робити!".

А потім знову порахує червінці, в руках їх потримає, крізь пальці пропустить — і так йому шкода цих грошей стає: "Невже оце я стільки років тяжко працював, такого страху натерпівся, щоб зараз таке багатство втеряти?! А ну ще трохи наскладаю, наторгую— а тоді вже, як панок прийде, то мені більше зостанеться!".

Став Гандрей золотом та самоцвітами гендлювати — купляти та перепродувати. Уже й товаришів собі знайшов не простих, а багачів — пана Радзієвського, та поручика гусарського, та гендляра Соломона та Бабанського сотника. Щодня вони до нього приїздять, та все хвалять, та величають. Аякже ж — на його гроші вип’ють, погуляють, у шинку повеселяться, ще й на завтра напросяться.

От якось сидять вони у шинку та Гандрея вихваляють, який він добрий та як він для людей старається. А Гандрей слухає та думає: "От де друзі! От люди! Може, вони мені щось порадять, як з тим панком бути?"

Розповів Гандрей про скарб, про панка, та про умову, та про те, як гроші жалко віддавати, хай навіть і половину. Раптом бачить — і у пана, і у поручика, і у гендляра з сотником в очах вогник червоний загорівся, а очі як провалля чорні стали! Оглядається Гандрей, а кругом нього замість його друзів панки сидять, та всі на одне лице — що тоді в лісі зустрічав. Розреготався панок у чотири горла, та й каже:

— А ти, хлопче, так нічого і не зрозумів? Усі ці гроші і так мої! І що ти там вторгуєш, все одно до мене повернеться. Служи ж цьому золоту, як я служу!

У Гандрея волосся сторч стало! Перед ним то панок, то яничар сміється, то гендляр, то сотник. І у всіх вогник червоний в очах горить! Всі закрутилися і пропали, тільки у вухах у Гандрея регіт чортівський стоїть.

Коли це глянув Гандрей у дзеркало — аж у нього очах той самий вогник розгоряється-та дужче і дужче! Ось-ось на панка перетвориться!

Аж серце від страху зайшлося в Гандрея.

"Ну, стривай, нечистий, не будеш ти моєю душею володіти — я не тобі і золоту, а людям служитиму!"-, скрикнув хлопець.

Кинувся Гандрей чортівське золото з хати викидати — та де там!

Липнуть червінці до рук,із живим м’ясом не відриваються!

Вхопив тоді Гандрей мішка із скарбом, щоб все разом гамузом подалі закинути — а мішок і приріс йому до спини як горб золотий! До землі Гандрея нагинає,вогнем плечі пече.

Пробував Гандрей мішка того скинути, пробував розрізати — а той як тіло живе болить!

Ніхто зарадити не може-ні знахарі,ні лікарі,ні священники!

Шукав Гандрей того панка і вдень і вночі,щоб те золото йому віддати, та де ж його знайдеш?

Коли це дивиться Гандрей — біля церкви той самий лірник старенький сидить, що казки оповідав.

Упав Гандрей на коліна перед дідусем, розказав про горе своє,про скарб яничарський, про панка на коні вороному…

Вислухав його лірник, та й говорить: "Ох, дурне ти, хлопче, зробив. Але допомогти можна, бо ще не втратив ти душу свою. От, лишень, скажи мені-що ти поганого вчинив перед тим як золото брати?"

"Ну, лопату в сусіда вкрав,"-каже Гандрей.

— "Ну то біжи поверни, та вибачся! А потім вночі йди до тої могили. Нечистий сам примчить за твою душу боротися, бо владу над тобою після цього втратить. Та гляди ж мені — не бійся! Згадай, що ти козацького роду. А козакові чорта боятися не личить! А там-Бог допоможе. Та і я поряд буду."

Побіг Гандрей, вибачився перед сусідом. Обіцяв лопату повернути як знайде-бо там-таки коло могили і покинув, коли скарб забирав.

Трошки легше стало мішка тягати.

То вже ж не може Гандрей ночі діждати.

Причвалав до могил, та й на камінь сів.

А опівночі зацокотіли копита-примчав панок на коні вороному. Навколо нього гроші золоті вихором кружляють-то вгору підлетять, то по землі в’ються як сніжинки.

"То що, Гандрею, — каже панок, — бачиш скільки золота мені люди приносять службою своєю? А ти що зробив?! Га?! Навіщо перед сусідом вибачався, угоду нашу порушував? Чи варта та лопата хоч одного червінця? А у нас з тобою-он їх скільки! На, потримай їх, перебери, дзвін їх золотий послухай — от де радість і щастя з насолодою! Ще не пізно

все назад повернути! Візьми, та служи золоту вірнесенько, як раніше служив!"

"Ні! Не буду я йому служити! Як сам не хочу-то ніхто не примусить!"— каже Гандрей.

"Добром не хочеш — бідою присилую!"— засичав панок.

"Гляди щоб пуп не розв’язався козака присилувати, — насупився Гандрей, — так припечатаю, що тут тобі і жаба цицьки дасть!"

"Хе-хе, — засміявся панок, — куди тобі,злидню порепаний, зі мною силою мірятися!"

Вдарив кінь панський копитом у землю-як грім прогримів!

Здригнулася, застогнала земля— і за панком військо яничарське із могили встало. Ятаганами виблискує,списами їжачиться, мушкетами націляється.

"Ну що, злякався? — регоче панок, — Де та сила візьметься, що мою силу подужає?"

"А ось де!", — Гандрей відказує,та як гукне: "Пугу-пугу! Козак з лугу!"

Задвигтіла козацька могила —і перед яничарами козацьке військо як мак зацвіло!

Коні іржуть, шаблі бряжчать, пістолі клацають, корогви на вітрі мають.

А попереду-кошовий. Ну геть чисто як той лірник! Тільки молодий. Он ще й ліра біля сідла приторочена і очі сміються.

— Ну що, хлопче, пристаєш до коша нашого?

— Прийміть, батьку!— впав Гандрей на коліна.

— А чим же воювати будеш? — питає кошовий, — "Бачу і шаблі у тебе немає."

Гандрей— туди, сюди. Дивиться — лопата землею притрушена. Та що він покинув тоді біля могили.

Вхопив Гандрей лопату: "Ось моя шабля!"

"Ну що ж, добра зброя! Замашна, — сміється кошовий, — "Ану, писарю, пиши Гандрея Охоту до Уманського куреня!"

Звівся кошовий в стременах: "Ну, дітки мої,в останній бій ідемо! Не за багатство прокляте, не за ставочок зариблений, пасіку добру, чи хутірець порядний! А за славу козацьку і в оборону люду нашого! Тож повикидайте гроші — дукати золоті,та таляри срібні,та камені коштовні,та жупани золотом гаптовані,щоб не було у вас страху за кишені свої! А тільки страх честь свою козацьку в бою втеряти, та ворога злякатися!"

Тут же козаки золото з кишень в багнюку вивертали, кармазинові жупани під копита скидали і шаблі догори здіймали!

А Гандрей за мішка свого лапнув-а він з плеча як пушинка злетів!

Розмахнувся Гандрей мішком— та гарненько пана по голові і поцілив!

Гепнувся панок в болото, розкотилося золото по землі. А яничари ятагани і списи покидали і кинулися те золото хапати-визбирувати, та один в одного віднімати!

Куди там вже до бою ставати!

Вдарили тоді мушкети козацькі,шаблі задзвеніли, коні заіржали.

Хвилею козаки на яничарів накотилися. Бій розпочався.

А Гандрей добру силу в руках має-

Лопатою ворогів гарненько пригощає!

Десятками на землю валить-побиває,

До панка дорогу прочищає!

Панок палашом своїм золотим затулився.

Та куди ж тому золоту проти лопати доброї,у кузні кованій, у воді джерельній гартованій і з держаком із ясена тесаного!

Притулив гарненько Гандрей лопатою пана-обсипався той порохом на землю. Тільки палаш зігнутий задзеленчав.

Тут — таки і військо пропало і гроші крізь землю пішли.

Тільки з яничарської могили виття люте почулося, а з козацької-сурми заграли.

Ледве стоїть Гандрей, та лопату сусідську в руках стискає. Все оговтатись не може.

Над ранок добився Гандрей додому. А там-ні палат кам’яних, ні золота, ні коштовностей!

А він тому і радий, а він і радий!

Аж стрибає від радощів, що позбувся скарбу чортівського.

А лопату сусід йому після того і подарував.

Гандрей став нею сади людям розводити, та криниці копати. І грошей за те не брав ніколи.

З Гапочкою одружився, дітей народили, козаків з них виховали працьовитих добрих і хоробрих на радість собі і людям.

А як старий став, то серед села липу посадив і просив громаду в пам’ять про себе те дерево не рубати — нехай росте.

Так до цих пір серед дороги у нашому Сабадаші липа Охотина стоїть — висока та широка. Усі її об’їжджають то справа, то зліва, а рубати ніхто не сміє.

Бо то пам’ять про людину добру.

Отож не збирайте багатства на землі а лиш на небі.

Вклоняюсь наперед Господу Богу,

І батькові отаману кошовому,

І всьому Війську славному Запорозькому,

І всім слухаючим головам

На многії і благая літа!

А слава козацька не вмре — не поляже

Віднині до віка!